

i razvoj tijekom nekoliko stoljeća Carstva, zaključujući da je ostala temeljem rimskog obiteljskog prava i bitan element zakona o vlasništvu i nasljeđivanju.

Članak Roberta Coates-Stephensa Zidine i akvedukti Rima u ranom srednjem vijeku 500.-1000. (The walls and aqueducts of Rome in the early Middle Ages, A. D. 500-1000; str. 166.-178.) nudi početan pregled znatnih poklasičnih rekonstrukcija Aurelijanova zida, akvedukta Aqua Claudia - Anio Novus i akvedukta poznatog kao Aleksandrijski (Aqua Alexandrina). Oni otkrivaju kontinuitet gradske antičke infrastrukture u ranom srednjem vijeku. Gradske zidine su bile popravljane u obrambene svrhe, a akvedukti zbog opskrbe pučanstva vodom, radi religijskih potreba (krstionice, kupke za hodočasnike), pokretanja mlinova na Janikulu i možda javnih fontana. Dodatan element kontinuiteta predstavlja tehnologija popravka spomenutih objekata. Također, opseg takvih radova daje ideju o učinkovitosti papinske organizacije javnih gradnji u ranosrednjovjekovnom Rimu.

Ostatak časopisa posvećen je mnogobrojnim prikazima raznih znanstvenih djela s područja rimske povijesti (str. 179-217). Pridodan je i popis novih knjiga s temama iz rimske prošlosti (str. 218-232).

Hrvoje Gračanin

**ANALI ZAVODA ZA POVIJESNE
ZNANOSTI HRVATSKE AKADEMIJE
ZNANOSTI I UMJETNOSTI U
DUBROVNIKU
SVEZAK XXXVIII
ZAGREB - DUBROVNIK 2000.**

U pravilu svaki novi broj Anala Zavoda za povijesne znanosti HAZU Dubrovnik svjedoči kako o vrlo intenzivnoj djelatnosti ove znanstvene institucije (prvenstveno zbog nerjetko velikog udjela njenih znanstvenika u

svakom novom časopisnom izdanju) tako i o potvrđivanju kvalitete ovog časopisa brojnim novijim znanstvenim radovima. Ovo izdanje donosi deset izvornih znanstvenih radova te jedan stručni. Svaki je popraćen sažecima na hrvatskom i engleskom jeziku čime je časopis sadržajno i estetski upotpunjen. Tematika uglavnom vezana dubrovačku povijest dodiruje političke, društvene, gospodarske i kulturne sfere.

Prvi rad, koji razmatra osnovne značajke izbornog postupka Dubrovačke Republike potpisuje autorica Nella Lonza (9-52). S obzirom na godišnji raspored izbora knezova, članova vijeća te državnih dužnosnika, analizira se njihov tijek, od izbornih priprema preko kandidacijskog postupka do načina glasovanja i utvrđivanja rezultata kao i mjera koje štite pravilnost izbora. Dubrovačkom izbornom sistemu nalaze se srodni modeli i uzori u komunama Apeninskog poluotoka te posebno onog Mletačke Republike, koji unatoč velikoj istovjetnosti samog modela ipak proizlazi iz različite izborne stvarnosti. Naposljetku, autorica razmatra i preobrazbe unutar tradicionalno konzervativnog dubrovačkog sustava vlasti, koje proizlaze iz niza izbornih reformi nakon 1747, kada se gotovo sve službe dubrovačke države počinju raspodjeljivati među članovima Senata, a ne velikovječnicima kako je nalagala dotadašnja praksa.

U svom radu Gordan Ravančić razmatra neke od javnih prostora kasnosrednjovjekovnog i renesansnog Dubrovnika gdje su onovremeni stanovnici i posjetioci grada dokoličarili (53-64). Polazeći od same činjenice da je prostor javnog u to vrijeme bio znatno širi nego danas, autor kroz arhivske spise prati svakodnevnicu na dubrovačkim ulicama, trgovima, samostanskim klaustriima, krčmama te gradskim javnim kućama.

Robert Skenderović svojim radom (65-88) analizira organizaciju obrane u srednjovjekovnim dalmatinskim komunama koja je bila isključivo obrambenog karaktera (izuzev dubrovačke ekspanzionističke politike tijekom

13, 14. i 15. stoljeća). Te mjere autor dijeli na tri glavna zadatka: izgradnja gradskih zidina, čuvanje straže i opremanje ratnih brodova. Navedene obveze najvećim dijelom padaju na teret pučana. Važno je za istaknuti da je pojava profesionalnih vojnika u dalmatinskim komunama vezana uz povećanu opasnost od Osmanskog Carstva, ali i uz pojavu nove sofisticiranije artiljerije koja je zahtijevala profesionalce.

Znanstveni rad Maria Reljanovića (89-102) donosi iscrpan opis dosad u literaturi nepoznatog pečata omišskog kneza Nikole Hodimirova Kačića, koji visi na pergameni isprave iz 1245. godine u Državnom arhivu u Dubrovniku, kojom Dubrovnik i Omiš uređuju međusobne odnose. U drugom dijelu opisuje se razvoj Omiške kneževine u 12. i u prvoj polovici 13. stoljeća, te razina vlasti obitelji Kačića, koja se po tipu navedenog pečata smatra veoma čvrstom, praktički nezavisnom.

Motive Sandaljeve prodaje Konavala Dubrovčanima 1419. godine analizira rad Esada Kurtovića (103-120). Iako je historiografija pokazivala više interesa za prodaju Pavlovićevog dijela Konavala, autor prateći ranije radove vezane za ovu temu isključuje prvenstvo financijskih razloga, i to isključivo analizirajući nemalu vrijednost Sandaljevog depozita u Dubrovniku. Ključni razlog prodaje tog teritorija pronalazi se u gubitku značenja Konavala za ovog bosanskog velikaša, prvenstveno u kontekstu mletačko-dubrovačkog sukoba za prevagom u primorju.

Vesna Miović-Perić rasvjetljavajući odnose Dubrovačke Republike sa bosanskim beglerbegom i hercegovačkim sandžakbegom, ponovno iskazuje svu vještinu dubrovačkih diplomata (121-164). Naime, navedeni funkcioneri Osmanskog Carstva, kao predstavnici vrlo jake i važne države smještene u najbližem susjedstvu, činili su dubrovačke odnose sa tim susjedstvom veoma kompliciranim, isključivo zbog njihove nespontanosti hijerarhijom, slobode u donošenju odluka, te iziskivanju nedostatnih prihoda. Autorica prikazuje najvažnije diplomatske činitelje u

odnosima s Bosnom, a to su bili darovi, novac i usluge, dok se njihova vještina određivala pravilnom procjenom osobe, pristupa te potrebnog troška.

Topos "pravog puta", kao jedan od toposa hrvatskog duhovnog pjesništva renesanse, analizira Antun Pavešković u književnom opusu Mavra Vetranovića, te njegovih suvremenika Nikole Dimitrovića i Nikole Nalješkovića (165-184). Ishodište navedenog toposa, s obzirom na njegovu simboličku sliku, pronalazi se u novozavjetnim tekstovima i patrističkoj literaturi. Autor navodi na činjenicu da Dimitrović i Nalješković spomenuti topos rabe rjeđe i različito od Vetranovića, čija kontigentnost kojom ga rabi ukazuje na njegove manirističke pjesničke svijesti.

Slavica Stojan svojim znanstvenim radom razmatra pjesničku ostavštinu Marka Bruevića, dubrovačkog Francuza uveliko saživljenog s domaćim mentalitetom i običajima (185-200). Njegov pjesnički opus pisan na četiri jezika (latinski, francuski, talijanski i hrvatski) izdvaja ga iz kruga njegovih pjesničkih suvremenika u Dubrovniku s kraja 18. stoljeća, čiji je doprinos plurilingvizmu u hrvatskoj književnosti snažan.

U nastavku slijedi komentar izvještaja o prilikama u Dubrovačkom okrugu, koji je 1823. sastavio austrijski okružni poglavar Friedrich Waidmannsdorf (201-242). Autor ovog rada je Stjepan Ćosić. Navedeni izvještaj predstavlja izvanredno vrelo podataka za upoznavanje općih prilika u Dubrovniku na početku epohe habsburškog apsolutizma. Prisutni su podaci o stanovništvu, unutarnjopolitičkom stanju, vanjskopolitičkim prilikama, administrativnim, sudbenim, obrazovnim, zdravstvenim i vjerskim ustanovama, te o raznim aspektima gospodarskog i društvenog života u Dubrovačkom okrugu. U usporedbi sa stanjem prije pada Republike, podaci zorno svjedoče o materijalnom i društvenom slomu. Nakon autorovog komentara, u nastavku se navedeni izvještaj donosi u cjelosti.

Slijedi drugi dio znanstvenog rada Pera Depola koji u širem sklopu problema austro-ugarske aneksije BiH analizira stav dubrovačkih političkih glasila prema aneksijskoj krizi (u prethodnom broju *Analisa* autor donosi opći prikaz dubrovačkih političkih prilika u predaneksijskom razdoblju) (243-303). Autor upućuje na znatne razlike u pristupu aneksijskom problemu. Primjerice, "Prava Crvena Hrvatska", glasilo dubrovačkih pravaša, u tom pitanju zastupa ekskluzivno hrvatstvo, "Dubrovnik", glasilo dubrovačkih Srbo-katolika, nastupa s velikosrpskih pozicija, dok "Crvena Hrvatska", glasilo Hrvatske stranke, pristupa aneksiji sa stajališta ideje južnoslavenske uzajamnosti unutar Monarhije.

Posljednji znanstveni rad vodi se pod autorstvom Antuna Ničetića koji, analizirajući navigacijske, meteorološke, oceanografske i druge prirodne uvjete, pokušava izaći u prilog svojoj tezi po kojoj je Sv. Pavao putujući iz Caesaree u Rim brodolom doživio na Mljetu (ant. Melita), a ne Malti, kako to zastupa uvriježeno mišljenje (305-370).

Posljednji dio *Analisa* posvećen je osvrtu na životni put i djelo povjesničara Stjepana Krivošića kojeg donosi Nikša Lučić (371-373), istraživački rad Mirka Dražena Grmeksa Tatjane Buklijaš (373-377), te na stvaralački opus Ive Perića Nenada Vekarića, koji se ujedno osvrće na 50-godišnju djelatnost Zavoda za povijesne znanosti HAZU Dubrovnik (377-387). Ujedno se izdvajaju dubrovačke teme u časopisu *Croatica Christiana periodica*, koje donosi Lovorka Čoralić (387-391). U ovom broju *Analisa* pronaći će se i kritički prikazi novijih izdanja hrvatske i svjetske historiografije: Radovi Radionice za povijest Bizanta i Crnomorskog primorja 1991-1998. godine Moskovskog sveučilišta Marena Frejdenberga (392-396), Nikola Gučetić, *Upravljanje obitelji*, ur. Marinko Šišak, prev. Maja Zaninović. Zagreb: Biblioteka Scopus, 1998. Zdenke Janeković-Remer (396-399). Stjepan Čosić donosi kritički prikaz nekoliko izdanja: Željko Peković i Ivica Žile, *Ranosrednjovjekovna crkva Sigurata na*

Prijekome u Dubrovniku | *The Early Medieval Church of Sigurata at Prijeko in Dubrovnik*. Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika Split - Katalozi i monografije 6, 1999; Stjepo Obad, Serdo Dokoza i Suzana Martinović, *Južne granice Dalmacije od 15. stoljeća do danas*. Zadar: Državni arhiv u Zadru, 1999; Pavao Anđelić, Marijan Sivirić i Tomislav Anđelić, *Srednjovjekovne humske župe*. Mostar: Ziral, 1999; Gjuo Bagliavi, *De fabrica motorice et morbosa | O zdravom i bolesnom motoričkom vlaknu*. Zagreb: Prometej i Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1997. (400-407); kao i Ivo Perić, *Hrvatski državni sabor 1848-2000*. Prvi svezak 1848-1867. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, Hrvatski državni sabor i Dom i svijet, 2000. (409-411). Đivo Bašić donosi prikaz knjige Joe J. Simmons III, *Those Vulgar Tubes, External Sanitary Accommodations aboard European Ships of the Fifteenth through Seventeenth Centuries*. Studies in Nautical Archaeology I, Second Edition. London: Texas A & M University Press, Chatham Publishing, 1998. (407-409).

Nakon svega navedenog može se zaključiti da će i ovaj broj *Analisa*, kako zbog zanimljivog i širokog spektra tema tako i zbog veoma prikladnog koncepta i dizajna, pronaći put do šireg čitateljstva; stoga ljubiteljima povijesno-istraživačkog rada, gdje se sa svakim novim brojem ovog časopisa upotpunjuje povijesna slika dubrovačkog i šireg hrvatskog područja, ne preostaje nego pričekati sljedeće izdanje.

Nikša Varezić

TABULA

ČASOPIS FILOZOFSKOG FAKULTETA U
PULI, BR. 1 | BR. 2, 1999.

Krajem 1999. godine, točnije u studenom mjesecu, izašao je prvi broj časopisa Filozofskog fakulteta u Puli – *Tabula*. Časopis se *Tabula*, zapravo nastavlja na *Radove Pedagoškog fakulteta u Puli*, čiji je posljednji broj

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA LIII
ZAGREB 2000.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LIII, str.1-283, Zagreb 2000.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Redakcijski odbor

Mirjana Gross

Ivan Kampuš

Franko Mirošević

Ivica Prlender

Tomislav Raukar

Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa Historijski zbornik su referirani u publikacijama:

ABC Clio

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske

Tisak:

Horetzky